

وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونَهُ
 انچه چيد اكيوي ما پيريان او انسانان مگر چه ما را و چه
 و پيئي دوي مالره . سورة الذاريات ٥٥

د الله جل جلاله معرفت

د معرفت تعريف :

معرفت په لغت كېني د علم په معني د ځي ، او په
 اصطلاح كېني عبارت دى د علم څخه ، د الله تعالى په
 اسماو او صفاتو باندې سره د تصديق كولو د
 هغه په خپله معامله كېني .

۱- ذكر شري ترجمه د مقام د مناسبت له وجهي نه د روح البيان د تفسیر څخه
 نقل كړي شوى دى .

۲- يعنې خداى تعالى صادق وگني په خپله معامله كې د بندگانو سره .

د یقین تعریف :

یقین په لغت کې د داسې علم په معنی دی چې بې له شک څخه وي ، او په اصطلاح کې دایمان په قوت سره د ذواتو لیدل دي چې خدای تعالیٰ جوړ کړی دي .

یقین درې مرتبې لري :

۱- علم الیقین : علم الیقین هغه یقین ته وايي

چې حاصل یې له فکر او نظر څخه .

۲- عین الیقین : عین الیقین هغه یقین ته وايي

چې حاصل یې له معاینه کولو او لیدلو څخه .

۳- حق الیقین : حق الیقین د هغه یقین نه عبارت

دی چې حاصل یې د دواړو فکر او لیدلو،

له اجتماع څخه اوله مرتبه د علماوو د عوامو لپاره

دوهمه مرتبه د علما و د خواص و او اوليا و
 لپاره او دريمه مرتبه د انبيا و و عليهم السّلام
 لپاره ده . ليکن ټول مؤمنان په نفس معرفت
 او يقين كېني برابر دي .

نوبت :

۱- موذن الله جل جلاله په حق معرفت سره پېژنو
 څرنگه چې يې پرې مكلف كړي او څرنگه چې
 په تمامو صفتونو خپلو مشره د ځان صفت يې كړي
 او په هغو نيكو اسماء و يې چې په قرآن كريم او حدیث
 شريف ثابت شوي دي .

۲- موذن د الله د ذات په معرفت باندې قدرت
 ند لرل كې چې ويل كېږي : « مَا عَرَفْنَاكَ حَقَّ مَعْرِفَتِكَ »

۱. موبزنه یې پيژندلی ته په حق معرفت ستا،
 ۲. د الله جل جلاله معرفت او اطاعت د شریعت
 له لارې څخه لازم دے .
-

پوښتنې

۱. د ایمان لغوي او اصطلاحي معنی بیان کړی .
۲. که څوک په ژبه اقرار وکړي او په زړه کې یې تصدیق
 ونه لري، څه ورته ویل کېږي ؟
۳. فطري ایمان کوم ایمان ته ویل کېږي ؟
۴. کسې ایمان تعریف کړی .
۵. د ایمان او اسلام ترمنځ فرق بیان کړی .

آلہ تکفیر ضرب اللہ مثلاً کلیمہ طیبہ کثیرہ طیبہ اصلها ما یت و فیہ السلام
 آیانہ فی تہ اندہ، چی خرنکہ بیا نوي الله ج بر مثال کله پاکي لا اله الا الله
 پشمان دهغي و لي پاکي (د خرماده) چي ميخ ددي بنج و بي
 و پيژمک کني، او خانگي بي پروتہ پيم لويي
 و پيژمک کني، آسمان آتلي ري. موه ابراهيم

د اسلام لومړنی بناء

کلمه طيبه : لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ

د اسلام له پنځو بناگانو څخه لومړنی بناء ده چې په

اوله برخه کې يې د توحيد ذکر، او په دوهمه

برخه کې يې درسات بيان دی.

توحيد : توحيد د الله جل جلاله يووالي دي

چې شريک او مثل نه لري. صمد، قديم، ازلي

ابدي، ظاهر او باطن دی، او د اعقیده سائل

چي الله جل جلاله د جسم ، جوهر ، حد او مقدار نه
 پاڪ دے ، اوپه علم ، ارادې ، اوريدلو
 ليدلو ، ژوند ، قدرت ، خالقيت او ټولو مكالي
 صفاتو متصف دی .

رسالت :

رسالت له هغه څه نه عبارت دی چي انبياء عليهم
 السلام د الله جل جلاله له خوانه راوړي وي .
 الله پاڪ جل جلاله حضرت محمد صلي الله عليه وسلم
 د عرب ، عجم او ټول انس و جن لپاره
 رسول راينږلي دی او د هغه شريعت يې
 په نورو ټولو شريعتونو غوره کړي ده ،
 او حضرت محمد صلي الله عليه وسلم لره يې

په ټولو انبياوو عليهم السلام باندې فضيلت
او برتري ورکړې او د ټولو خلقو سره دارلي
کړخولي دي ، نو يوازې د «لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ»
په شهادت سره شخص مؤمن کېدای نه شي
ترخوچې ورسره «مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ» ونه مني.
بنا پر دې د کلي طيبي دواړه جلي :

۱- لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ

۲- مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ د اسلام لومړنی بناء ده

قَالَتْ سَيَكُونُ فِيهِ لَكُم آيَاتٌ لِّتَعْلَمُوا ۚ
 وَرَبُّكَ دَائِمًا نُّوْرًا وَّزَكَاةً ۚ
 وَكَوْنِي مِّنَ السَّاجِدِينَ ۚ
 فَطَرِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ ۚ
 وَرَبُّكَ دَائِمًا نُّوْرًا وَّزَكَاةً ۚ
 وَكَوْنِي مِّنَ السَّاجِدِينَ ۚ
 فَطَرِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ ۚ

نشسته

گراڻونزدہ ڪرون ڪو! ڪه ڇپلي مدرسي ته متوجه
 شي نوبه دے مدرسي ڪڀي ڪوئي، دروازي، ڪمري
 اونور شيان ليدلي شي.

ڪه تاسي ته وييل شي ڇي داخستي، تيزي په
 خپله سره يوحاى شوى دي، اوديوال ترينه
 جور شوى دي.

يا داڇي دروازي اوخستي پخپله جوري شوي.
 ميز اوچو ڪي ڇي تاسي پرے ڪڀيني اودرسلوئي

پخپله بې له کوم بخار څخه جوړ شوي دي، او يا دا
مدرس په بې له کوم مهندس، معمار او بخار څخه په
د. نظم او ترتيب سره منځ ته راغلي ده نو تاسې
به په دې باندې باور او تصديق وکړئ؟
نه! هيڅکله نه.

ځکه چې دروازه، ميز او چوکي بې له بخار، او مدرسه
تعمير بې له معمار څخه نه موجوديږي.

نو ځکه چې يو دودونکی تعمير بې له بخار او معمار څخه منځ
ته نشي راتلای نو څرنگه به آسمانونه، ځمکه، لمر
سپوږمۍ، انسانان، حيوانات او نور مخلوق
بې له پيدا کولو د يو حکيم ذات خالق او صانع
څخه منځ ته راغلي وي. نو ثابته شوه چې د دوی تولو

پیدا کونکی پوه او حکیم ذات الله تعالی دی .
د الله تعالی په وجود د امام اعظم ابو حنیفہ دلیل:

د امام اعظم ابو حنیفہ رحمۃ اللہ علیہ عصر کی یوسری د
الله تعالیٰ له وجود تحفه انکار کا وہ او ویل بہ بی چي:
(د مخلوقات پخپله پیدا شوی دي)
حضرت امام اعظم رحمۃ اللہ علیہ ددی منکر سره وعدہ
وکره چي سبائتہ بہ په تہاکلي وخت د مباحثي
لپاره په یوځای کی سره راجمع شو .
سبائتہ امام اعظم رحمۃ اللہ علیہ قصد الزحہ وروسته
له تہاکلي وخت تحفه د مباحثي ځای ته پداسي
حال کښی چي د هري اود ییر خلک ورته په انتظار

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
 أَفَلَا يَتُوبُ الْمُؤْمِنُونَ
 ۷۱ پس دوی ایمان ندر اقرار کړی و نه یوازې
 آیه (۳۰)

ایمان

ایمان په لغت کښې یقین او باور کولو ته وایي ،
 او د علم عقاید په اصطلاح کښې دا اِقْرَارٌ بِاللِّسَانِ
 وَتَصْدِيقٌ بِالْقَلْبِ ، مخه عبارت دی .
 یعنې په ژبه اقرار کول او په زړه باور کولو
 ته ایمان وایي .

او مؤمن : هغه چاته وایي چې په زړه باور او
 یقین او په ژبه یې اقرار کړی وي په هغه مخه
 باندې چې آنحضرت ص ، د خدای جل جلاله له خوا نه

کي وو، راورسيد.

دهري، امام اعظم رحمۃ اللہ علیہ وويل چي: ولي دوعده؛
په وخت ونه رسيدې؟ امام اعظم صاحب رحمۃ اللہ علیہ
وويل: زما دراتلوم په وخت كېني د دجلې
د سيند تر غاړې يونا خاپه يوه ونه پخپله اتر شوه
تختي ترينه جوړې شوې په بڼه ترتيب سره يوځای
شوې او يوه بېړۍ ترينه جوړه شوه.

ذكر شوې بېړۍ بې له دينه چې څوك يې تدبير
وكړي پخپله د دجلې د سيند څخه تيريد، د طعام
او سامان څخه د كيدو او بېرته كړجيد، پخپله
به دريده او تشيده او بېرته به يې رجوع كوله،
نو مال دې واقعي څخه ډير تعجب وكړ او حيران پاتې شو.

دهري دامام اعظم رحمۃ اللہ علیہ ددي خبري په
 مقابل کي په اوچت غږ و خندل اورپي ويل:
 (دا خبره محاله ده، او امکان نه لري، امام اعظم
 وويل: کله چې يوه زه بيري په خپله نه جوړيږي
 اونه د سيند څخه تيريدي شي، نو د دنيادالويه
 کارخانه به څو ننگه پنخپله منځ ته راشي او په دې
 نظم سره جريان ولري .

دامام اعظم رحمۃ اللہ علیہ ددي خبري په اوریدو
 سره د خدای تعالیٰ منکر په کامله توګه پر وګرځیده
 او ټولو حاضر وګسانو پرې و خندل او نفرت
 یې ترې وکړ .

پوښتني

- ۱- معرفت تعريف كړی .
- ۲- توحيد د څه نه عبارت دی ؟
- ۳- رسالت توضیح كړی .
- ۴- د الله تعالی وجود د اثبات له پاره یو عقلي دلیل وړایاست .
- ۵- حضرت امام اعظم رحمه الله علیه د خدای تعالی د اثبات له پاره كوم دلیل بیان كړی ؟

د الله جل جلاله صفتونه

د الله جل جلاله صفتونه پر دوه قسمه دي :

۱- ذاتي صفتونه

۲- فعلي صفتونه

ذاتي صفتونه :

ذاتي صفتونه هغه صفتونه دي چې الله تعالى

په هغه سره متصف او په ضد يې نه متصف

کيږي ، او د الله جل جلاله د ذات څخه هېڅکله

انفکاک نه مومي . لکه علم چې د هغه ضد

جهل دی ، د الله جل جلاله ذاتي صفتونه (۷۱) اوه

دي چې په دې ډول تشرېح کيږي .

۱- حیات (ژوند) حیات د الله جل جلاله یوازلی
او قدیم صفت دی چې الله جل جلاله همیشه ژوندی
رو او ژوندی به وي ، اود هغه پر ضد چې
مرگ دے نه موصوفیږي .

۲- قدرت (توان او طاقت)

الله جل جلاله پر هر هغه څیز چې اراده یې وکړي ،
قادر دی په خپل ازلي قدرت سره هغه
کولی شي ، مثلاً : قدرت لري چې ژوندی
مړ کړي او مړی ژوندی کړي . ضعیف قوي
کړي او قوي ته شکست ورکړي . یو شخص
ته مغفرت وکړي ، اوبل ته عذاب ورکړي .
الله جل جلاله د قدرت په ضد چې عجز دی نه موصوفیږي

۲- علم (پوهیدل) :

د الله جل جلاله لذاتي صفاتو څخه يوصفت علم دے
يعني د الله علم په ټولو موجوداتو باندې احاطه
کړی ، اود علم هستي یونړه هم د الله جل جلاله د
علم څخه بهرنه ده . د خلکو د زړونو په رازونو
باندې پوهیږي .

د منافق په نفاق ، د مؤمن په ایمان ، د مجاهد
په جهاد د مخلص بنده په اخلاص ، د خاین
په خیانت علم لري اود اصیت د الله جل جلاله لري
او قدیم دی ، دهغه په ضد چي جهل دے
نه موصوفیږي .

۳- کلام (خبري کول) د الله جل جلاله د ذاتي

صفاتو تڄڻ پڙ صفت ڪلام دی . یعنی الله جل جلاله
 پڙ له آلتو او حرفو تڄڻ متڪلم دے او دا الله جل جلاله
 ڪلام د نور و مخلوقا تو د ڪلام پڙ خير نه دی
 حڪم چي هغري پڙ له آلتو او حرفو تڄڻ خبر پڙ نئي
 ڪو لای او الله جل جلاله د ڪلام پڙ ضد چي
 گو نگو الی دی نه موصوفی پڙی ، او قرآن ڪريم
 دا الله جل جلاله ازلی ڪلام دی .

۵ - سمع (اوریدل) ، دا الله جل جلاله له ذاتی
 صفاتو تڄڻ پڙ صفت سمع دے یعنی الله جل جلاله سمیع
 دے ، تول ورو ، اوچت ، د مخلوقا تو سڀي
 او بدی خبری پڙ خپل ازلی اورید و سر اوری
 پڙ نیکو خبر و هغوتہ ثواب او پڙ بد و خبر و عذاب

ورکوي . او الله جل جلاله د اوریدلو په ضدې
کوټوالی دی نه موصوفېزي .

۶- **بصر** (بینایي) : د الله جل جلاله له ذاتي

صفاتو څخه یو صفت بصردی . یعنی الله جل جلاله

لیدونکی د ټولو مخلوقا تو دی ، او دهغه د

لیدلو څخه هېڅ شی پټ او بهرنه دی .

۷- **اراده** (طلب او قصد کول) : د الله

له ذاتي صفاتو څخه یو صفت اراده ده . یعنی

هر شی چی پیداشوی یا پیدا کیږي د الله جل جلاله

په ارادې سره دي او هېڅ شی دخیر ، شر ،

وړوکی ، لوی ، لږ ، دیر ، ښه او تاوان څخه

په دنیا او آخرت کېنې بي له ارادې دخدای جل جلاله
نه موجودیږي .

فعلي صفتونه :

فعلي صفتونه عبارت دي له هغه صفاتو
خه چې الله جل جلاله پرې متصف وي، اود هغه
په ضد هم موصوفيزي، لکه: غضب چې ضد
رحمت دی. الله جل جلاله درحمت په صفت موصوفيز
د الله جل جلاله فعلي صفتونه ډیر دي، د مثال
په توګه :

۱- تخلیق، پیدا کول، الله جل جلاله پیدا
کونکی د مخکې، آسمانونو، جنت، د ورځ، شپې
ورځې اود ټولو مخلوقاتو دی. هرڅه چې الله جل جلاله
وغواړي پیدا کولی شي. اود تخلیق ضد نه

پیدا ڪول دی . که چیری الله جل جلاله د کوم
خیز پیدا ڪول ونه غواری ، نه یی پیدا ڪوی .

۲- تزیق (رتق و رکول)

د الله جل جلاله دفعلي صفتونو ڇنه یو صفت تزیق
دی یعنی الله جل جلاله روزی و رکونکی د ٻولو
مخلوقا تو دی .

د حکمت او امتحان له مخی څنه یو شخص ته دیر
رتق او روزی و رکوی او په بل یی تنکوی .
د دې لپاره چی کوم یو له دوی څنه شکر و ښتونی
او کوم یو یی ناشکری ڪوی ، ارد تزیق ضد
روزی نه و رکول دی . که چیری الله جل جلاله
وغواری چی یو شخص ته روزی و رکوی ، کولای
بی شي .

راوړی دی .

که چیرې په ژبه څوک اقرار وکړي مګر په زړه یقین
او تصدیق ونه لري مومن نه دی ، بلکه هغه ته
منافق ویل کیږي .

همدارنگه یوازې معرفت ، په زړه تصدیق کول یې
د ژبې لپاره رڅخه ایمان نه دی .

که چیرې یو مسلمان په پوره صدق او اخلاص
ایمان ولري ، او زړه یې پرې مطمئن وي مګر
د جبر او زور له مخې د کفر کلمه په ژبه ووايي
اسې شخص کافر نه بلکه مومن دی و
مؤمنان په اصل ایمان کېني د مؤمن به په

۱- اما اړخه مرتبه هغه ده چې مرګ قبول کړي او داسې کلمه ونه وايي .

۲- هغه چې رسول الله (ص) د خدای جل جلاله له خوا نه راوړی دی .

۳- احياء (ژوندي کول) :

د الله جل جلاله له فعلي صفا توخنه يوصفت احياء
دی . يعنې الله جل جلاله د هر شي په ژوندي کولو
قادر دی او په دنيا کسني چي کوم شتيان ژوند کوي
هغو ته الله جل جلاله حيات ورکړي ، او د قيامت
په ورځ ټول خلک را ژوندي کوي ، او د احياء
صدا امانت امره کول دي که چيري الله ج
د چا د مره کولو اراده وکړي ، مره کولای يې
شي .

۴- اعزاز (عزت و مرکول) :

د الله جل جلاله له فعلي صفا توخنه يوصفت اعزاز دی

هرچا لره چي و غواړي عزت وړ کوي ، اړچانه چي
خدای جل جلاله عزت وړ کړي ، هيڅوک د هغه عزت
په ذلت نشي بدلولی . دا غرض ضد اذلال ، ذلت
وړ کول ، دي . که چيرې الله ښه يو شخص ذليل کړي
هغه ته څوک عزت نشي وړ کولی ، او عزت او ذلت
دواړه د خدای جل جلاله له جابڼه دي .

نہیں کہ مثیلہ شیء

نہ دے پہ مثل ددہ ۱۷
سورہ شوریٰ آیت ۱۷

د خالق او مخلوق د صفاتو تر مټخ فرق

د خالق او مخلوق د صفاتو تر مټخ فرق دادی چې
د الله جل جلاله ټول صفات ذاتي وي، او که فعلي،
ازلي او قدیم دي او د مخلوق صفتونه داسې نه دي
بلکه مخلوق او صفات یې ټول حادث او خدای تعالیٰ
پیدا کړي دي، مثلاً:

الله ج عالم دے دهغه علم د بندو کانود علم په
شان نه دی. حکم علم د خدای جل جلاله ازلي قدیم
محیط او غیر مخلوق دی او د مخلوق علم داسې نه دی

بلکه علم يي حادث او پيدا کړی شوي د الله ج دی
 او علم د خدای تعالیٰ ج، جل جلاله آلا تو او اسبابو څخه
 دی او د مخلوق علم دارنگې نه دے .
 همدارنگه د الله جل جلاله ټول صفات د مخلوق د
 صفاتو سره مشابهت نه لري لکه چي د الله جل جلاله
 ذات د مخلوق ذات سره مشابه نه دی .

پوښتنې

- ۱- د الله جل جلاله ذاتي صفتونه تعريف کړي .
- ۲- علم د الله جل جلاله له کوم قسم صفتو څخه دی
- ۲- اراده تعريف کړي .
- ۴- د الله جل جلاله فعلي صفتونه تعريف کړي .
- ۵- احياء الله جل جلاله له کوم قسم صفتو څخه شميرل کيږي؟

الله جل جلاله

جسم ، جوهر او عرض نه دی

الله جل جلاله جسم نه دی : ځکه چې جسم عبارت

دی له هغه شي نه چې طول ، عرض او عمق

ولري . او هر جسم تقسیم قبلوي ، او هر هغه شي

چې تقسیم قبلوي . مُحَدَّث ، پیدا کړی شوی وي

او هر مُحَدَّث ، پیدا کړی شوی ، مُحَدَّث

پیدا کونکي ، ته محتاج وي ، او احتیاج د

مخلوق صفت دی نه د خالق . نو معلوم شو

چې الله جل جلاله جسم نه دی . الله جل جلاله جوهر

نه دی : ځکه چې جوهر د عوارضو او حوادثو

محل دی او الله تعالی جل جلاله د دې صفت

تختہ چي محل د عوارضوي پاڪ دی .
الله جل جلاله عرض نہ دی : حُکِ چي عرض عبارت
دی له هغه تختہ چي په خپل ذات قایم نہ وي
بلکه په خپل وجود کښي بل ته محتاج وي ،
او الله تعالیٰ دا احتیاج نہ پاڪ دی .

۱- عبارت دی له هغه شي نه چي پخپل ذات قایم وکله : لوح ، تختہ ،

اللَّهُ جَلَّ جَلَالُهُ

د جهت او مکان څخه پاک دی

اللَّهُ جَلَّ جَلَالُهُ له جهت او مکان څخه پاک دی ځکه
چې هر هغه شی لره چې جهت او مکان وي هغه
حادث وي او خداى جل جلاله د حادث څخه
پاک دی .

نوبت : اقرار کوو چې الله جل جلاله پر عرش باندې
بلاکيف استوى کړې ده څرنگه چې د شان سره
پې مناسب ده .

اود الرحمن على العرش استوى ، مبارک ایت د متشابهاتو
آیاتونو څخه دی یعنې دهغرايا تونو څخه چې په
معنی یې غیر د خداى جل جلاله نه بل څوک نه پوهیږي .

اوځکې نظام خراب او فاسد شوی وای،
او عقلی دلیل پر هغه باندې دادی؛ که چیرې
عیا ذابا لله دوه خدایان وای او یو د هغوی
نه دیو کار د کولو اراده کېږي وای او دویم یې په
موافقت مجبور وي نو ښکاره خبره داده چې
دویم به یې عاجز او بې قدرته و.

او که فرض کېږي چې دویم د اول په مخالفت
او مدافعه باندې قادر وای نو دویم به قادر
او غالب و او اول به ضعیف او بې قدرته. او
ضعیف او بې قدرته ذات خدای نه دے
نو معلوم شو چې الله جل جلاله مثل او شریک نه لري
همدارنگه که عیا ذابا لله دوه خدایان وی

او دواړه اتفاق کېږي وی نو بیا به هم د دنیا
 نظم خراب شوی و ځکه چې دا اختلاف امکان
 موجود دے . او امکان دا اختلاف هم د
 الوهیت سره منافي دی .

پوښتني

- ۱- الله جل جلاله په کوم دلیل سره جسم نه دی ؟
- ۲- الله جل جلاله په کوم دلیل سره د جهنم او مکان شخص پاک دے ؟
- ۳- الله جل جلاله په کوم دلیل سره مثل او شریک نه لري ؟

اعتبار سره برابر دی حکم چي اصل ايمان
نرياقوالی او کمالی نه قبولی، مکرر
اعمالوله مخي حیني مؤمنان په خدینو
نور و باندی فضیلت لري او په ايمان کښي
اعمال داخل نه دي .

لَا يَخْشَوْنَ اللَّهَ مَا أَمَرَهُمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ
 کیری نافذمانی (فرستی)، له الله دهغه خه امری کیری دودوی
 روکوي ددوئی هغه کار چي پری مامور دی
 من جانب الله سرقرتیمه ۱۰

ملائکي

یوه له غوښیا نوڅخه چي مسلمان باید په هغې باندې
 ایمان ولري، ملکی دی.
 ملائکی نوراني اولطیف اجسام دي چي په مختلفو
 اشکالو سره متشکل کیږي او هېڅکله د خدای
 د امر څخه نافذمانی نه کوي، په نرتوب
 او بڼې توب نه موصوفیږي. دملايکول جلی
 څخه څلور مقربې ملائکې دی :

۱- حضرت جبرائیل علیه السلام.

۲ - حضرت میکائیل علیہ السلام

۳ - حضرت عزرائیل علیہ السلام

۴ - حضرت اسرافیل علیہ السلام

د ملایکو مھی وظیفی

جبرائیل علیہ السلام، پیغمبرانو علیہم السلام ته دځو رسول

میکائیل علیہ السلام، مخلوقاتو ته رزق رسول

عزرائیل علیہ السلام، دساه لرونکو مخلوقاتو ته روح خستل

اسرافیل علیہ السلام، په شپیلې کې پوکۍ کول.

په لومړۍ پړکي کولو د ژوند یو ټولو موجوداتو

روح قبض کيزي. د شپیلې په دوهم پړکي

سره د ټولو روح بیرته بدن ته کړځي.

حُينِي د ملائڪو تڄڻ د انسانانو د سائنِي پيارو مصرُفِي
دي ، د هرا انسان د اعمالو د ليڪلو پياره دوه ملائڪي
مقررې دي چې يوه يې د انسان نيك اعمال او
بله يې بد اعمال په يو دفتر ڪبني چې د اعمالو
ڪتاب په نوم يا ديزي ثبتوي اوليكي .

د پوښتو تڄڻ يو شمير په جنت کي د نيکو ڪارو
بندگانو استقبال لپاره ، او يو شمير يې په دوزخ
ڪبني کنهکارو و بندگانو د تعذيب لپاره مقرر دي .

پوښتني

- ۱- ملائڪي کوم قسم اجسام دي ؟
- ۲- مقربې ملائڪي خودي ؟ دهرې يورې نوم واخلې .
- ۳- د مقربو ملائڪو مهمي وظيفي شرحه ڪري .
- ۴- د هرا انسان د اعمالو د ليڪلو لپاره څو ملائڪي مقرر دي ؟

آسماني ڪتابونه

مونڙن ايمان لڙو چي ٿو آسماني ڪتابونه او
صحيحن دان الله جل جلاله له خوانه د جبرئيل امين
عليه السلام په واسطه پيغمبرانو عليهم السلام باند
نازل شوي دي . او ٿول آسماني ڪتابونه
يوسل وځلور (۱۱۰۴) دي چي دهغوي له جملي
خڻه ځلور مشهور ڪتابونه اوسل صحيحن دي .
ځلور مشهور ڪتابونه :

۱- تورات

۲- زبور

۳- انجيل

۴- قرآن ڪريم .

تورات پر حضرت موسیٰ علیہ السلام
 زبور پر حضرت داود علیہ السلام
 انجیل پر حضرت عیسیٰ علیہ السلام
 قرآن کریم پر حضرت محمد ﷺ علیہ وسلم
 باندې نازل شوی دی . او ثل صحیفې پلاندې
 ډول پر پیغمبرانو علیهم السلام باندې نازل شوي
 دی .
 لس صحیفې پر حضرت آدم علیہ السلام
 پنځوس صحیفې پر حضرت شیث علیہ السلام
 دیرش صحیفې پر حضرت ادریس علیہ السلام
 اولس صحیفې پر حضرت ابراهیم علیہ السلام
 نازلې شوې دي

ایمان او باور لرل په ټولو هغو کتابونو او صحیفو
باندې چې د الله جل جلاله له خوا نه نازل شوي دي
ضروري اولارمي دي. او قرآن کریم د ټولو
مخکښو کتابونو او صحیفو ناسخ دی او عمل
یوازې په قرآن کریم باندې کیږي.

قرآن کریم

قرآن کریم په اصطلاح د شرع کې د خدای تعالیٰ
کتاب دی چې د الله جل جلاله له خوا نه د حضرت
جبریل علیه السلام په واسطه پر حضرت محمد صلی الله علیه و آله

۱. قرآن کریم په لغت کې په دوو معنی سر راغلی دی: اول د ضم اوجمعي په
معنی په داسې صورت کې قرآن (مبني الفاعل)، په معنی د جمع کوونکي د سورتونو
دوم: د قرائت په معنی دی په داسې صورت کې قرآن (مصدر مبني للمفعول)،
په معنی د قرائت کې شری او تلاوت کې شری دی.

باندې نازل شوی دی او په مصاحفې کې لیکل
شوی دی، او په زړونو کې حفظ کړی شوی دی
اولې له شک او شېبې څخه د تواتر په طريقه موخه
ته رسيدلی دي.

کلام د الله جل جلاله له ذاتي صفا ټوڅه يوصفت
دی او قرآن کریم د الله جل جلاله نفسي کلام او د

هغه د ذات پورې ټایم دی لیکن په ژبه چې کوي
کلي وايي او يا د کاغذ پر مخ چې کوم نقشونه لیکل

شوي يا چاپ کيږي او يا د اکلي موخه د
قرآن کریم څخه په خپلو غونډو او روډو، د اتول مخلوق
دي او د الله جل جلاله نفسي کلام نه دی، ځکه
چې نفسي کلام د الله جل جلاله ذاتي صفت او قدیم

دی.

د قرآن کریم د نزول ترتیب

قرآن کریم ابتداء د لوح محفوظ څخه د دنیا آسمان ته د قدر په شپه جمعاً نازل کړی شوی دے او بیا د دنیا له آسمان څخه د ضرورت په اندازه قطعه قطعه د «۲۳» درو لستونو کلونو په موده کې د جبرائیل امین علیه السلام په واسطه پر حضرت محمد صلی الله علیه و سلم باندې نازل شوی دی. هغه آیاتونه چې له هجرت نه مخکې نازل شوي دي هغه مکي آیاتونه، او هغه آیاتونه چې د هجرت څخه وروسته نازل شوي دي هغه مدني آیاتونه وایي.

پوڻستني

- ۱۔ آسماني ڪتابونہ دکوم ملڪ پہ واسطہ پہ پيغمبرانہ
عليہم السلام باندې نازل شوي دي ؟
 - ۲۔ دتولو آسماني ڪتابونہ اوھيغو شميرخو دے ؟
 - ۳۔ دڄلور و مشهور و آسماني ڪتابونہ نومونہ واخل .
 - ۴۔ قرآن ڪريم تعريف ڪري .
- مشرڪ ، ملحد ، منافق
زندليق ، مرتد ، دھري
مشرڪ ، مشرڪ ھفتہ وايي چي الله جل جلالہ سرہ
پہ ذات يا صفات کي يوشی شريڪ ڪري .
ملحد ، ملحد ھفتہ وايي چي دحق دين تخذلي
ڪفر تہ ميلان ڪري وي .

مناق: مناق هغه ته وايي چې په ژبه داسلام
اظهار وکړي او په زبانه کي کافروي.

زندیق: زندیق هغه ته ويل کيږي چې منکر
د وجود يا حکمت ذات د واجب الوجود وي.
يا الله جل جلاله ته شریک ثابت کړي يا د دهر
په بقا قايل او د خلکو مال او ناموس شریک وکړي
او په هغه باندې عقیده ولري لیکن خپله داعیة
پټه وساتي او په ښکاره داسلام مدعي وي،
او د مسلمانانو په لباس کي خپل ځان پټ کړي.
مُرتد: مُرتد هغه څوک دے چې له اسلام
نه پس د دین څخه ګرځیدلی وي.

دهري: دهري هغه ته وايي چې داسلام په

او مؤمن د گناه په کولو سره نه کافر
کيږي ، اگرچې کناه کبيره وي مگر د کبيره
گناه په کولو سره فاسق او گنهگار يږي
او که حلال يې وکړي کافر شميرل کيږي .

۲- رَعْنِ اَنْسِ رَضٍ ، قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : ثَلَاثٌ مِنْ أَهْلِ
الْإِيمَانِ الْكَفَّ عَنْ قَالَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ لَا تَكْفُرُهُ بِذُنُوبٍ وَلَا تُخْرِجُهُ مِنَ الْإِسْلَامِ
بِعَمَلٍ وَالْجِهَادِ مَا ضَرَّ مِنْهُ بَعَثَنِي اللَّهُ إِلَى أَنْ يَقَالَ آخِرُ هَذِهِ الْأُمَّةِ الدِّجَالُ
لَا يَبْطُلُهُ جُرْجَائِرٌ وَلَا عَدْلٌ عَادِلٌ وَالْإِيمَانُ بِالْأَقْدَارِ (رداء، ابوداود)
پيغمبر صلی الله علیه وسلم فرمایلی دي ، درې څيزونه د ايمان د اهل
څخه دي :

۱- نقرض نه کول په هغه چاچي وايي : لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ ، د گناه په کولو
سره هغه ته کافر مه وايه ، اود يو عمل (بد عمل) په کولو سره يې د اسلام
څخه مه وباسه

۲- او جهاد جاري د له هغه وخته څخه چې تر خداي پاک څخه . ببعوث کړځلی
يم تر هغه وخته پورې چې جهاد به کړي آخر د دې امت د جال ، سره ،
باطلې نشي هغه ظلم د ظالم او نه عدل د عدالت کوونکي .
۳- او ايمان د دې د خداي په تقدیر اوتوباندي .

حقانيت قابل نه وي او داسيا وود وجود نسبت
مادي علتونو ته کوي او د صانع مختار له وجود
خه منکر وي .

پوښتني

۱- مشرک تعريف کړی .

۲- ملحد کوم شخص ته وايي ؟

۳- مرتد تعريف کړی .

۴- زندیق تعريف کړی .

که چيرې مسلمان عياذ الله زندیق وگرځي که په خپل اختيار بېرته مسلمان شي به
له دې نه چي مسلمان يې ونيسي ، ايمان راوړي ، پر دې صورت کي توبه يې
مقبول او مومن دی د اسلام احکام پرې جاري کيږي او په هغه صورت
کي چپخپله مسلمان شوی نه وي او پس له دې نه چي مسلمانان يې ونيسي او د مشرکي
کړی ، توبه وباسي نو توبه به د داسې شخص قبوله نه ده بايد وژل شي .
پته دی پاتې نه وي چي توبه د داسې اشخاصو پر دنيوي امورو کي قبوله نه ده
اما په اخروي امورو کي د الله تعالی په نزد دا توبه هم قبوله ده په دې شرط چي
ذره له کوي وي .

فقه شریف

د قضا ئي لمونځ

قضاء :- تسليمول د مثل د هغه شي دي چې د

چاپه ذمه لازم شوی وي . مثلاً لمونځ کول

پس له وخته قضا او په وخت کې ادا ويل کيږي .

د فرض لما نحه قضا ئي فرض ، د واجب ، واجب
اور حليې سنتو سنت دي .

بيله کوم شرعي عذر د فرض او واجب ترک کول

لويه گناه ده ، اگرچې قضا ئي يې راوړل شي .

د موکد سنت حکم واجب ته نژدې دی ، که د

مکلف سړي نه يې له قصده په خوب يا هيرولو

لمونځ قضا شي ، پس له ويسيدلو او په زړه کيدلو

نه يې له حنده قضا ئي يې پرځای کړي

اوبلي له کوم شرعي عذر څخه د قضايي ځنډول
کُناه لري .

که چيرې د سهار د لماڅه سنت او فرض يو
ځای قضا شوي وي ، بناتي چي د دواړو
قضايي ځنګني د لمر د زوال نه يې پر ځای کړي .
د لمر د زوال نه وروسته د سنتو قضايي نښته ، يواځي
د فرض لموځ قضايي لازمه ده .

که چيرې يواځي د سهار د لماڅه سنت بېله
فرض نه قضا شوي وي ، د نوموړي لموځ
پر ځای کول مخ کي د لمر ختلونه مکروه دي
او پس د لمر ختلونه مکروه نه دي .

دقضا ئي لما تحه نيت ؛ نيت مي کري

چي پرڄا ي کرم د فلاني ورڄي د سهاريا
دماز ديگر قضا ئي ملونج .

او که د چانه ډير ملونجونه قضا شوي وي ،

هغه ته داسي نيت کول چي ؛ زه د سهاريا

ماز ديگر قضا ئي پرڄا ي کوم ، صحيح نه دے

مگر د آساني لپاره په دے ترتيب سره نيت

کولای شي ؛

نيت مي کري دي چي پرڄا ي کرم دماز ديگر

اول ملونج يا دماز ديگر آخر ملونج چي پرما

لازم دي .

پوښتي

۱ - قضا خه څه ويل کيږي ؟

۲ - د فرض د لما تحه قضا خه حکم لري ؟

۲ - بيله کوم شرعي عذر نه د فرض او واجب ترک کول څه حکم لري ؟

۴ - د قضا يې لمانځه نيت څه ډول کيږي ؟

۵ - که د چانه ډير لمونځونه قضا شوي وي ، څه ډول نيت دی وکړي ؟

د قضا يې اوونځي لمونځونه تر منځ ترتيب واجب د ، خود وخت د تنگوالي ، هيرولو او همدارنگه د فوتي لمونځونو ، شپږو ته په رسيدو سره ترتيب ساقطيزي ، نو که چيري د فوتي لمونځ يا دلرونکی فرضي فتي لمونځ اداء کړي ، اگرچي فوتي لمونځ و ترهم وي فرض يې فاسديږي په موقوفه فساد سره ، د پنځم لمونځ د وخت په وتلو سره ادا کړي شوي ټول لمونځونه يې صحيح کيږي .

د خوف لموځ

خوف د ويرې په معنی دی . د خوف لموځ د هغه
لمانځه څخه عبارت دی چې د دښمن يا شير وژنکو
حيواناتو څخه د سختې ويرې په وخت کې په خاصه
طريقه سره ادا کيږي .

د خوف د لمانځه ترتيب :- يو شمير لموځ

کوونکی دی دښمن پلوه مخامخ ودرېږي او يو
شمير نور دې د امام سره يو رکعت لموځ پرځای
کړی . د اهلې چې لموځ دوه رکعتي وي .

که لموځ څلور رکعتيز او يا د ماښام لموځ
وي ، نو دوه رکعت لموځ دې د امام سره پر
ځای کړي . او بيا دې د دښمن په لور پورې

وڪري ، اوهغه شميرچي پهريلي ڪوله ، امام
 پسې دے اقتداء وڪري ، او امام دے دلمانھ
 پاڻي برخه پرڄاڻي ڪري ، ٻه آخري ٻه امام يواڻي
 سلام وڪري وري او دوي به بيرته خيلي پهرے
 ته ولا رشي .

لومړني جماعت ڪوونڪي دے پهره ترڪ ڪري ،
 دخيل لمانھ پاڻي برخه دے له دے ڪله چي
 لاحق دي ٻه يواڻي توڪه بي له قرائت نه پرڄاڻي
 ڪري ، او دلمانھ نه پس دے دڏنهن په مقابل
 ڪي پهره وڪري .

دوهم جماعت دے دخيل لمانھ پاڻي برخه په
 يواڻي صورت دقرائت سر پرڄاڻي ڪري

حڪم چي دوى مسبق دي .

ڪي چيري خوف او دار له دڻمن شخص زيات
وي په داسي وخت کي دي دسپرتيا په حالت
هري خواته چي قدرت ومومي خپل لمونځ په
اشاره سره پرځاي کړي .

نوب :-

- ۱ - د خوف لمونځ د ويرې له حالت نه پرته روانه ڪي
- ۲ - د وسلي حمل د خوف د لمانځه په وخت کي مستحب
دي .

۲ - ڪه د لمانځه په منځ کي د دڻمن سره جنګ
وڪړي ، لمونځ يي فاسديږي .

پوڻيتي

- ۱۔ د خوف لمونڻ د کوم لمانځه څخه عبارت دی؟
- ۲۔ د خوف د لمانځه ترتيب څه دی؟
- ۳۔ د خوف لمونڻ د ويرې د حالت نه پرته روا دی که نه؟
- ۴۔ د وسلې حمل د خوف د لمانځه په وخت کې جواز لري که نه؟
- ۵۔ که د لمانځه په حال کې د دښمن سره جنګ وشي، د لمانځه حکم به څه وي؟

اَللّٰهُمَّ اِنِّىْ اَتُوبُ اِلَيْكَ مِنْ بَنِي اٰدَمَ مِنْ ظُهُورِهِمْ ذُرِّيَّتِهِمْ وَاشْجَلِهِمْ عَنِ النَّارِ
عَنْ هَذَا عَقْلِيْ

فِطري ايمان او ڪسبي ايمان

ڪله چي خداي جل جلاله ادم عليه السلام پيدا ڪيو، اود

۱- او. ياد ڪر اى محمد، ۴. هغه وخت ڇه واڃيسته رب ستا له بنى آدم موخنى
له سا ڪانود دوى شخه اولادې ددوى اوشا هدان يي ڪرل دڳهه خانو
خپلو باندې، اود فرمايل الله، دوى ته، آيا نه ڀيم نه ستا سمي رب؟
دوى «اوقار يي وڪر» هو! «ته رب زمونڙي، پر رب ربيت
دا الله» ڪوا ڪره مونزه خپل نفسونه، ددى جهته، سى «ونه» والي
ستا سمي په وڙج دقيامت ڪسني چي بيشڪه مونڙ ووله دغه «توحيد»
غافلان، ناخبران،

د کسوف او خسوف لمونځ

لمر توریدلو ته کسوف او سپوږمۍ توریدلو ته
خسوف ویل کیږي .
که چیرې د لمريو ه برخه یا ټولې برخې توري شي
او په وړانگو کې یې ښکاره نقصان ولیدل شي ،
نوسنت دي چې د جمعې امام خلکو ته دوه رکعت
لمونځ په جماعت سره ، بې له آذان ، اقامت ، جهر
او خطبې په غیر مکروهه وخت کې اداء کړي
د قرائت ، رکوع ، سجده او ټول اود لمونځ
ادا کول په جامع مسجد یا عیدگاه کې مستحب
دی پس د لمانځه نه به امام دعا وکړي او خلک
دی آمین وایي ترڅو چې لمر روښانه شي .

ڪه چيري دجبي امام حاضر نه وي نولونڊ دے
په افرادي توڪه پرڄاى ڪرل شي، ڪه سپري
ٻولہ برخه يايي يوه برخه .

توره شي اوپه رها کي بي بنڪاره نقصان لاري
په دے حالت کي هم دوه رڪنه لمونڊ پرڄاى ڪرل
سنت دي چي خلڪ يي بي له جماعت شخه هرچيري
چي قادر وي پرڄاى ڪري .

پوڻيتي

- ۱- ڪسوف او خسوف تعريف ڪري .
- ۲- د ڪسوف د لماڻهءَ حكم بيان ڪري .
- ۲- د خسوف د لماڻهءَ د پرڄاى ڪولو طريقيءَ واضح ڪري .

داستقاء لمونخ

ابستقاء په لغت کې د اوږدو غوښتل دي، او
په شريعت کې :

د پاک خداى، نه په خاصه طريقه، لمونخ
کول، استغفار او داسې نور، د باران غوښتل دي.
که چيرې په يوه ځاى کې وچ کالي او قحطى راشي
د هغه ځاى خلکو ته مستعجب دي چې په نرمۍ و او
پيوندې کاليو کې په خشوع او تواضع سر په
داسې حال کې چې مخ کې يې هره وړج صدقه
ورکړې وي، تر ديو ورځو پورې د بنسټي ته
وځي او مستعجب دي چې د خداى، رحمت
د جلبولو لپاره زړه، واره او حيوانات د ځان
سره بوږني .

د امام اعظم، رحمۃ اللہ تعالیٰ علیہ، نظر دادی چي امام
 او خلک به بي له جماعت نه دوه، دوه رکعتہ
 لموځ اداء کړي او پس د لماخه شخه به امام
 مخ په قبله ودریږي او دُعابه وکړي. او د
 امام د دعاء سره به خلک آمین ووايي.

دُاسْتَسْقَاءُ دُعَاءُ : اَللّٰهُمَّ اسْقِنَا عَيْنًا مِّمَّنْ مَرِيئًا
 مَرِيئًا ثَافِعًا غَيْرَ ضَارٍّ عَاجِلًا غَيْرَ اَجَلٍ
 او همدارنگه : اَللّٰهُمَّ اسْقِ عِبَادَكَ وَبَهَائِمَكَ
 وَانْسُرْ رَحِمَتَكَ وَاحْمِ بَلَدَكَ الْمَيِّتَ .

نوٽ :-

۱۔ اهل ذمه دي داستسقاء د لما نحه د حاي د
تللونه منع شي .

۲۔ په مکه مکرمه کي د مسلمانانو اجتماع داستسقاء
له پاره په مسجد الحرام او په بيت المقدس کي
داقصي په مسجد او په مدينه منوره کي دنبي
صلي الله عليه واله وسلم په مسجد کي پر حاي کرل
شي .

او حيوانات د بے د نومور و مساجد و دروازو
ته و درول شي .

پوښتني

۱- استسقاء په لغت او شريعت کې دڅه شي نه

عبارت ده ؟

۲- د استسقاء لمونځ دامام اعظم صاحب ر.ح،

په مذهب څرنگه پرځای کيږي ؟

۳- آیا مسلمانان د استسقاء لپاره په مکه مکرمه

کې تهاکلی ځای لري ، او که ؟

دتهجد ملوخ

تهجد د شپې پاڅېدې ته ويل کيږي،

او په شريعت کې دهغه ثقلي لمانځه نه عبارت

دی چې د ماخستن د لمانځه او خوب کولونه

وروسته، د صبح صادق نه مخکې اداء کړای شي

دتهجد ملوخ مستحب دی، لږه اندازه يې

دوه رکعته، او زياته يې اته رکعته ده.

ځينې عالمان وايي چې اقل حد يې اته رکعته

او اکثر حد يې ټاکل شوی نه ده.

دتهجد د لمانځه وخت :

پس د ماخستن د لمانځه د خوب لږ او لمبيدلو

نه وروسته او د صبح صادق نه مخکې دی.

پوښتني

- ۱ - د تهجد لغوي او شرعي معنی تشریح کړی .
- ۲ - د تهجد د لماغځو حکم څه دی ؟
- ۳ - د تهجد د لماغځو وخت د شپې کومه برخه ده ؟
- ۴ - د تهجد د لماغځو لږه اندازه اوزياته اندازه یې وښايي .

د استخاري لمونځ

استخاره په لغت کې د خیر او نسیکني غوښتنلو ته
 وايي ، او په شریعت کې هغه دُعَاءُ ده چې پس
 له دوه رکعتو نفلوڅخه لوستل کیږي .
 استخاره د هغه کار دی اړه ده چې څوک یې په
 راتلونکي وخت کې اراده ولري .

اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْتَخِيرُكَ بِعِلْمِكَ وَأَسْتَعِذُّكَ بِقُدْرَتِكَ
 وَأَسْأَلُكَ مِنْ فَضْلِكَ الْعَظِيمِ فَإِنَّكَ تَعْدُرُ وَلَا أَقْدُرُ وَتَعْلَمُ
 وَلَا أَعْلَمُ وَأَنْتَ عَلَّامُ الْغُيُوبِ اللَّهُمَّ إِنْ كُنْتَ تَعْلَمُ أَنَّ هَذَا
 الْأَمْرَ خَيْرٌ لِي فِي دِينِي وَمَعَاشِي وَعَاقِبَةِ أَمْرِي أَوْ عَاجِلِ أَمْرِي وَ
 آجِلِهِ فَاقْدِرْ لِي وَلِيَّتَهُ لِي ثُمَّ بَارِكْ لِي فِيهِ اللَّهُمَّ إِنْ كُنْتَ تَعْلَمُ أَنَّ هَذَا
 الْأَمْرَ شَرٌّ لِي فِي دِينِي وَمَعَاشِي وَعَاقِبَةِ أَمْرِي أَوْ فِي عَاجِلِ أَمْرِي وَآجِلِهِ
 فَاصْرِفْهُ عَنِّي وَاصْرِفْنِي عَنْهُ وَاقْدِرْ لِي الْخَيْرَ حَيْثُ كَانَ ثُمَّ ارْضِنِي بِهِ

د استخاري د لمانځه طريقه :

که چيرې يو مؤمن سړی د يو کار د کولو اراده ولري
او د هغه کار په کولو کې متدد او شکمن وي ،
پس له دوه رکعت لمانځه نه دې د استخاري
د غاړولي . او کله چې د هدا الامر لفظ ته ورسېږي
نود هدا الامر په عوض د خپل مقصد وړايل
اوپا دا چې په زړه کې دې تصور وکړي .
داستخاري د دُعاء شروع او ختم په حمد او
درو د باندې مستحب دي ، او استخاره په مباح
کارونو کې وي ، نه د جنا په کارونو کې .

هغه اولاد ډي ډهغه له شانه د سرو ميږيانو
په شکل خلق کړ هغوی ته ډي ډاسی و فرمايل :
ايا زه ستاسې پوره دکار نه يم ، ټولو په يو غږ
وويل : هو بيشکه ته زمونږ پوره دکاري چي
دغه اقرار ته عهد ميثاق ، وايي .
بناء پر دې هر انسان چي زير يزي د همدغه
ايمان لرونکی وي چي دغه ايمان ته فطري ايمان
وايي . لکه چي پيغمبر ﷺ فرمايلي دي
هر مولود تولد کيږي پر فطرت (فطري ايمان)
باندي پس مور ډي يهودي يا نصرائي او يا
مجنوسي کړ خوي .

۱- عن ابی هريرة رضي الله عنه قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم : ما من مولود
الا يولد على الفطرة فابواه يهودانه او ينصرانه او يمجسانه (متفق عليه مشكوه)

پوښتني

۱- استخاره پهلغت او شريعت کې دڅه شي مخه

عبارت ده ؟

۲- د کوم ډول کار د پاره استخاره کيدلاشي؟

۳- د استخاري د لمانځه طريقه تشرېح کړي .

د تسيح لموځ

تسبیح پہ لغت کی پہ پاکی سرہ د خدای ج یادولو
تہ واپی، اود تسبیح لموئ د خلور رکعتہ نفل
لموئ حنہ عبارت دے چی دری سوہ کرتہ پہ
کی، سُبْحَانَ اللَّهِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاللَّهُ
أَكْبَرُ پہ یو د دو شرعی طریقو سرہ لو ستل کیری

۱۰. پاٽي ۾ بل مڃ ڪي ۲۰

پوښلنې

۱. د تسبیح لغوي معنی څه ده
۲. د تسبیح لمړځ څو رکعته دے ؟
۳. د تسبیح په لمانځه کې کومې کلې درې
سره کرته لوستل کیږي ؟

د تسبیح د لماغځه درهمه طریقه :-
په لومړي رکعت کې پس له قرائت نه د بې نوموړي کلمات پخپل ځله ولولي
او پس له دې نه پټه رکوع ، قومه ، لومړی سجده ، جلسه او درهمه
سجده کې او پس له دوهمی سجده نه د ناستې په حالت کې لس لس ځله
ولولي ، همدارنگه په دریو وروستیو رکعتونو کې د پورته ذکر شوی
بیان پر اساس د نوموړو کلماتو مجموعه په هر رکعت کې (۷۵) کرته چی په
څلورو وارو رکعتونو کې د سړی سره څله کیږي ولولي .
دواړه ذکر شوي طریقې د احادیثو په کتابونو کې ذکر دی ، مگر نوموړی
طریقه بستره ده .

د روژې تعريف او حکم :

روژه د اسلام دريمه بناء ده ، چې فرضيت يې د قرآن کريم
په ايت ثابت شوی دی .

د روژې تعريف :- روژه منع کيدل دي د
خوراک ، خبناک اوجامع نه ، د روژې په نيت د صبح
صادق نه د لمړ تر غروب پورې .

د روژې حکم :- په نيولوي ثواب ، په ترک يې
عذاب او منکر يې کافردی .
د روژې فضيلتونه :

په حديث شريف کې رسول الله ﷺ فرمايلو
دي : د روژې لرونکي د خولې بوي د خداي

په زدد مشكود خوشبويي نه بهتر دی .
 همدارنگه خدای ج، په حدیث قدسي کی فرمایي:
 دي : روژه خاص مالره ده ، او اجزيې سره وړاوم
 په بل حدیث شریف کې پیغمبر صلی الله علیه وسلم فرمایي:
 دي : هر څوک چې د ايماندارۍ او د ثواب غوښتلو
 په نیت روژه ونيسي ، تیر شوي کما هونه يې بخښل
 کيږي .

همدارنگه پیغمبر صلی الله علیه وسلم فرمایي دي :
 دروژی نیونکي لپاره دوه خوشحاله دي :
 یوه د افطار په وخت او بله د خدای ج سره
 دملاقات په وخت کې .

درمضان دمیاشتی لیدنه

د شعبان دمیاشتی په دیرشمه شپه دلمرد
غروب په وخت کې درمضان دمیاشتی د لیدلو
لټه کفایي واجب ده . که میاشت ولیدل
شوه نو سباته دې روژه ونیوله شي ، او که و
نه لیدل شوه نوروژه نه ده .

که چیرې په آسمان کې وریخ ، کرد او غبار وي
دیو عادل سړي یا بنحو شهادت کفایت کوي
او که آسمان صاف وي ، دیولوی جماعت
شهادت شرط دی . په اخترونو کې که چیرې
آسمان وریخ وي ، د دوو عادلوسرو او یادپوه
سړي او دوو بنحو شهادت شرط دی ، او که

چيري آسمان صاف وي نو دروڙي د مياشتي
د ليد لو په شان ديولوي جماعت شهادت ضرر
دي .

نوبت : که دشعبان د مياشتي په دير شمه
شپه آسمان وړخ يا گرد و غبار ولري ، او
د مياشتي د ليد وليپاره هڅه وشي ، مگر مياشت
ونه ليدل شي نو تر نړواله پورې امساك مستحب
دے .

نوكه كومه شرعي اطلاع راوړسیده ، سډستي
دي دروڙي نيولونيت وكړي .

كه چا دروڙي د مياشتي د ليد نې شاهدي
وركړه ، او شهادت يې ونه منل شو . په هغه باند

پرازې هرڅه واجب ده

او د افطار په صورت کې په هغه باندې قضايي

د هغه نه كفاره .

د روژې د افطار شرعي عذرونه :

۱- د مرض د زياتيدلو ويره : که چېرې مريض

په غالب ګمان يا د حاذق مسلمان طبيب

په نظريه چې فسق يې ښکاره نه وي ، دخپلې

مريضۍ د ديرښت مخه ويريږي ، دهغه لپاره

جائز دي چې روژه افطار کړي او د صحت

په وخت کې يې قضايي ونيسي .

۲- د حمل د نقصان ويره : - که حامله ښځه

د خپلې ګيدې په ماشوم داريزي چې هغه

ته به څه ضرر ورسېږي ، روژه دې افطار

کري ، اوبيا دې قضايلي ويلي .

۳- شيد ي ورکونکې بڼه : که خان يا

ماشوم ته يې دروژي د نيولونه ضرر پېښه

روژه د پې افطار کړي اوبيا د پې قضايلي ويلي

۴- سفر : که څوک مسافروي په شرعي سفر

په هغه صورت کې چې د هغې ورځې نېکې نه

وي کړي افطار ورته جايز دی ، او دروسته

د پې قضايلي ويلي

که چيرې مسافرت ته دروژي نيول سخت نه وي

سبه داده چې روژه ويلي .

۵- شيخ فاني کيدل : که څوک بيرته وږي

چې دروژي نيولو قدرت ونه لري ، او په راتلونکي

زمانه کي بي هم قدرت اميدنه وي . ياد اچي
 داسي ناجوړوي چي دښه کيدلو اميدي نه وي
 دهرې ورځې په مقابل کي دې فديه ، خړو کم
 پوچارک غنم ، يانيم پياوکم نيم من وربښي
 اويالي قيمت ورکړي ،
 نوت :-

که شيخ فاني يانا جوړپه راتلونکي زمانه
 کي دروژي په نيولوبا ندي قادر شول قصا
 دے ونيسي .

اوکه فديه بي ورکړي وي ، نقل گرځي .

۶- لوبزه ، چي په هغه کي دمړيني داروي ؛

په هغه حالت کي چي روڼه نيونکي داسي وېري

کسبي ایمان :

هغه ایمان دی چې د بنده په کسب تعلق لري.

پس هغه څوک چې په خپل اختیار سره پس له بلوغ

نه ایمان راوړي ، په تحقیق سره ثابت پاتې

کیري په فطري ایمان باندې ، او که څوک

کافر شو په حقیقت کسې فطري ایمان یې په خپل

اختیار سره په کفر باندې بدل کړل .

شي چي دمړيني ډارلې وي ، دروژي افطار
کول ورته روادې او وروسته دې قضايي ونيسي
۷- تنده : چې په هغه کې دمړينې ډاروي ؛
که روژه مړونکي داسې تزي شي چې دمړينې
ډارلې وي ، دروژي افطار ورته جائز دی
او وروسته دې قضايي ونيسي .

۸- اکراه : په چا باندې په زوريو کار کول ،
که څوک دروژي نولو په صورت کې د قتل
يا د وجود د يو غړي په پرېکولو باندې تهديد
شي ، دروژي افطار کول ورته روادې
او بيا دې قضايي ونيسي .

۹- جهاد : هغه مجاهد چې د بنهن سره مخامخ

وي او باره ولري چي د اسلام د دښمن سره
جنگ واقع كيږي نو د ضعف د وړي له امله د
دښمن په مقابل كې جايز دي چي روزه افطار كړي
او وروسته يې قضاي ونيسي .

د روژې ماتونكي

د روژې ماتونكي دوه ډوله دي :

- ۱- هغه چي واچي د روژې قضاي لازمي .
 - ۲- هغه قضاي او كفاره دواړه لازمي .
- الف : هغه ماتونكي چي يوازې قضاي واجبوي

په لاندې ډول دي :

- ۱- چي په روزه دار جبراً روزه وخورل شي .
- ۲- د او بو تيريدل په خطا سره لکه د مضضي په
وخت كې چي روزه يې په ياد وي .

۳ - قصداً دقي تيرول .

۴ - په د که خوله قصداً دقي کول .

۵ - واره کافي ، د دبري بخري ، دکوم خيزدانه

خاوه ، اود کا غذا چرچه خورل .

۶ - د خود په اندازه ديوشي تيرول چې په

غاسنو کي وي ، او يا دهغي نه غټ چې د ژبي په

واسطه پي راويستلي وي .

۷ - په غوبه کي غوري يا تيل شخړل .

۸ - دهغي وينې تيرول چې د غاسنو نوڅنه

روځي اود خولې پر لارو غالب وي .

۹ - په قصدي توگه خورل يا خښل پس له دهغي نه

چې يوشي پي په هيره سره خوملي وي ، په دې

ڪمان سره چي روڻي لي مانه شري ده .

۱۰ - د پيشني د دودي خورل په دي گمان

چي شپه ده مگر په حقيقت کي صبح صادق

ختلي وي .

۱۱ - د رمضان مبارک د روڻي نه په غير قصداً

خورل او خنجل که نفل وي يا واجب .

۱۲ - د ويرغ او د دومرو په حال کي افطار کول

په دي نيت چي لمر غروب کړي دي لکن ورځ

ثابته شي چي ورغ ده

ب : د روڻي هغه ماترونکي چي قضا او كفاره

لازموي په لاندې ډول دي :

۱- په رمضان المبارک کي په قصد سره دروځ

خوبل ، قضا او كفاره دواړه لازمي .

۲- په محل مشتهې كې قصد اجماع كول ، په فاعل

او مفعول باندې قضا او كفاره لازمي .

كه په چا باندې د روژې قضايي لارنه شوه
د ممنوعه وړخو څخه پرته هر وړخ يې چې قضا
لاروېي روا ده ، مگر بهتره داده چې په قضا
كې يې له عذرونه تاخير ونه كړي .

كه په چا باندې د تير شوي رمضان قضايي وي
او بل رمضان پرې راشي وختي روژه دې
ونيسي او د مخكيني رمضان قضا يې وروسته

۱- دواړه اولري اختراوله وړخ او د ايام قسري د ذوالحجې يو لسم، دويم
ديارلسم، درې وېځې .

۲- د قضايي روژې تر منځ متابع پرله پسې والي، شرط نه دی .

راوړي ، مسافر له دې حکم نه مستثنی دی .

که چا نفلي روژه فاسده کړه قضايي پي واجب ده که درمضان مبارک په ورځ کې کا فرلمان اویا صغیر بالغ شی ، د نوموړي ورځې پاتې برخه دې روژه ونیسي او قضايي پري لازم نده . که په چا باندې دروژې قضايي وي او مرثي ، د وصیت په صورت کې دهغه د مال ثخه په ورته ووباندې فديه ورکول لازم دي . او که چيري وصيت يې نه وي کړی ، اوولي پي تبرعاً د خپل مال ثخه فديه ورکوی جایز دي او هیله ده چې خدای ج ، يې قبوله کړي .

د روښې كفاره

د روښې كفاره په لاندې ډول سره دي .

لومړۍ : د مړي او وينزي آزادول .

دوهم : د مړي او وينزي د نشتوالي په صورت

کې دوه مياشتې پرله پسې روښې نيول .

درېم : که د دوو مياشتو دروښې نيولو

قدرت ونه لري . شپيتو مسکينانو ته دوه خټه

د روښې ورکول ، يا هر يوه شپيتو مسکينانو ته

کامله فديا د يوې يوې ورځې او يا دهغې قيمت

ورکول دي .

د- د يوې ورځې فديا د فطر د صدقې سره په اندازه کې فرق نه لري .

پوښتې

۱- روژه تعريف كړې .

۲- دروژې حكم څه دی ؟

۲- دروژې فضيلتونه توضيح كړې .

۴- كه آسمان صاف وي درمضان د مياشتې د

ليدلو د ثبوت لپاره د څوكسانو شاهدې

شرط ده ؟

۵- د مجاهد لپاره كوم وخت دروژې افطار

جايز دی ؟

۶- دروژې ماتوونكي څو ډوله دي ؟ هر

يو يې تعريف كړې .

۷۔ کہ پرچا باندې د تير رمضان دروځ

قضاياي وى او پل رمضان پرې راوړسپړي
خه وکړي ؟

۸۔ دروځې قضاياي يول په کومو دروځو

کېني جايز نه دي ؟

۹۔ دروځې دکهارې ترتيب شرح کړي .

إِعْتِكَاف

إِعْتِكَاف په لغت کې د مجلس او درنګ په معنی
دی او په شریعت کې عبارت دی د درنګ
کولو څخه د اعتکاف په نیت، سره د راوړنې
لرلو په داسې مسجد کې چې پنځه وخته لمونځ په
جماعت سره په کې ادا کیږي .

اعتکاف په درې ډوله دی : واجب ، سنت
او مستحب .

۱- واجب اعتکاف :- هغه اعتکاف ته وايي
چې سړي یې په خپل ځان باندې نذر کړي
مثلاً : که یو سړی نذر وکړي چې نه د کور څخه

قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ اَمَّا قُلْ لَمْ تُؤْمِنُوا وَلَكِنْ قَوْلُوا اسْلَمْنَا
 رواه ابن عباس عن ابي هريرة عن النبي صلى الله عليه وسلم
 ايمان مذى راوي تاسى وليكن رواي اسلام
 يورى دى موبى . . .

د ايمان او اسلام ترمنځ فرق

د ايمان او اسلام ترمنځ فرق د لغت له حېثه دى
 نه د منطق په لحاظ . ځكه چې ايمان لغتاً د تصديق
 حقه عبارت دى، او اسلام لغتاً د تسليم حقه
 عبارت دى .

۱- محل يي نهه او ترجماني يي شريه كوي .

۲- محل يي نهه ، شريه او اندامونه دي چې په هريو د نهه تصديق
 اقرار د شري او اندامونو عمل باندې د اسلام نوم صادقيزي .

د خدای جل جلاله لپاره اعتکاف کوم .

یا ووايي چې که زما دا حاجت پوره شي نړ به
دوه ورځې د خدای جل جلاله لپاره اعتکاف
وکړم چې دې ته نذري اعتکاف هم وايي .

۲- سنت اعتکاف : هغه اعتکاف دی چې د

رمضان المبارک په وروستيو لسو شپږ کال پرځای
کيزي . (د رمضان مبارک د شلمې ورنه چې د لمر
د غروب له وخته شروع او دویم وېځې اخته د

مياشتې په ختوسه ختميزي)

دا اعتکاف کفایي موکد سنت دی ، د کلي د ځينو
کسانو په اعتکاف سره د نورولو غاړې نه

ساته کيزي ،

۲- مستحب اعتکاف : د واجب اوسنت اعتکاف
 څخه پرته نور ټول اعتکافونه مستحب دي.
د اعتکاف د صحت شرطونه

۱- اسلام

۲- د نبځي پاکوالي له حیض او نفاس څخه ۳- عقل

۴- نیت ۵- مسجد د نارینه لپاره ۶- روښه

نوبت ۱- بنځه به د خپل کور په هغه ځای کې اعتکاف کوي چې

د ملائجه لپاره یې تعین کړی وي . د جنابت څخه پاکوالي د اعتکاف

د شروع شرط دی . که څوک په اعتکاف کې مخم شي غسل دی

و کړي او اعتکاف ته به دوام ورکړي . حیض ، نفاس ارجاع

اعتکاف فاسدوي .

پوښتني

۱ - اعتكاف تعريف كړي .

۲ - اعتكاف په څو ډوله دي ؟ د هر يو نوم
واخلي .

۲ - اعتكاف د صحت شرطونه تشريح كړي .

شهيد

وَلَا يَتَحَسَّبُ الَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْوَالَهُمْ أَبَلْ حَيَاءٍ
عِنْدَ رَبِّهِمْ يُرَرِّقُونَ ۝

ترجمه : د مړو گمان مه كوه په هغو كسانو چې د
خداي جل جلاله په لاره كې وژل شوي دي ، بلكه
دوى ، ژوندي دي دې دخپل رب په نزد ورته روزي كوي

تعريف : شهيد په لغت کې د شاهد او حاضر په
معنی دے ، او په شریعت کې هغه چاته ويل
کيږي :

الف :- چې کافرانو وشرلي وي .

ب :- د جنګ په ميدان کې مړ موندل شوی وي
او په بدن کې يې د قتل نښه (زخم يا د وینې وتل
دهغه ځای څخه چې عادتاً دهغه ځای نه وينه
نه وږي ، وي .

ج : د بل مسلمان له ځوانه ظلماً وشرل شوی وي ،
او دده په قتل اولاً ديت لازم شوی نه وي .

د شهيد حکم :- دفن دې کړی شي په خپل
لباس کې د وينوس ، سلاح ، موزي او داسې نور

به ترې لري كړي شي.

كه لباس د سنت لماندازې نكړم وي .
زيات د بې شي او كه زيات وي كم د بې شي ،
اوبې له غسل وركولوڅخه دې پر د جنازې لمړنۍ
وشي ، او كه چيرې په لاندې حالاتو كې وټرل
شوي دې غسل دې وركړل شي : جنابت ، حيض
، نفاس ، صفارت ، ليونتوب ، د جنګ له ميدان
څخه ژوندي نقل شوي وي ، وصيت يې كړي
وي ، يوشمېر يې خورمېل يا خښلي وي ، تداري
شوي وي ، د يو لمانځه وخت پرې تير شي

۱- تاخير بايد د جنګ په جريان كې نه وي واقع شوي ، او كه د جنګ په جريان
كې واقع شوي وي غسل ورته نه وركول كېږي .
كه په بناړ كې كړم مړي ومړندل شي او څرګنده نه وي چې په ظلم سر د جارجي
د آلي په وسيله يا په حديا په قصاص وژل شوي د ، په دې حالاتو كې غسل ارجاؤ

دواړه لازم دي .

او هو مڻياروي ، اڇيٽل او خرڇول پي ڪري وي
ڏيري خبري يلچ ڪري وي .

پڙهڻي

- ۱ - شهيد تعريف ڪري .
 - ۲ - د شهيد حڪم شرح ڪري .
 - ۲ - ٻه ڪو مو حال توکي شهيد ته غسل و رکي
- سٽي ؟

لکه چي ظاهرًا منافق ته مسلمان ويل کيږي، حُک چي
ښکاره حُان مسلمان معرفي کوي مگر په باطن کښي
مسلمان ورته ټول کيږي. له دې کبله چي د نړۍ تصديق
نه لري، او په حقيقت کي ايمان بي له اسلام څخه او اسلام
بي ايمان نه موجود ږي. حُک چي ايمان عبارت دی د اقرار
او تصديق کولو څخه په الوهيت د خدايي او اسلام د الله
تعالی او امر و نه د تسليم کيدلو او غايم ايسود له څخه عبارت
دی. خو ځکه چي اقرار او تصديق بي له تسليم او تسليم بي
له اقرار او تصديق څخه نه موجود ږي نو معلومه شوه چي
د اسلام او ايمان تحقق سر تلازم لري، او هيڅکله نشي
کيدلای چي يو شخص مسلمان وي او مؤمن نه وي، او يا
مؤمن وي او مسلمان نه وي بلکه مسلمان شخص مؤمن او مؤمن
شخص مسلمان دی . ۹

د افغانستان اسلامي دولت
د ښوونې او روزنې وزارت
د تاليف او ترجمې رياست

عقايد او فقه

د پنځم ټولگي لپاره

ليکوال: مولوی غلام عیسیٰ

د افغانستان اسلامي دولت
د ښوونې او روزنې وزارت
د تاليف او ترجمې رياست

عقايد او

فقه

د پنځم ټولگي لپاره

ليکوال: مولوی غلام عیسیٰ
بیا کتونکي: ټاکل شوی هیئت

کال: ۱۳۷۴

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

د ښوونکي لپاره لارښود:

- ۱- ښوونکي بايد له پاکو جامو سره ټولگي ته ننوځي.
- ۲- ښوونکي بايد ټولگي ته له ننوتو مخکې درسي پلان ولري.
- ۳- درسي پلان بايد د درسي ساعت مطابق جوړ شي.
- ۴- ښوونکي بايد په تدریس کې له ډول ډول روښونو څخه کار واخلي.
- ۵- ښوونکي بايد په ټاکلي وخت ټولگي ته داخل شي.
- ۶- ښوونکي بايد خپل محان د یو همکار په توګه زده کوونکو ته وروپېژني.
- ۷- ښوونکي بايد ټولگي ته د ننوتو په وخت کې سلام واچوي.
- ۸- ښوونکي بايد د نوی درس په پیل کې بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ وایي.
- ۹- ښوونکي بايد د تدریس لپاره ښه فضا برابره کړي.
- ۱۰- ښوونکي بايد د زده کوونکو حاضري واخلي.
- ۱۱- ښوونکي بايد د زده کوونکو کورنۍ کار وګوري او اصلاح یې کړي.
- ۱۲- د (کلمو الناس علی قدر عقولهم) مقولې په نظر کې نیولو سره ښوونکي بايد د زده کوونکو له سويې سره سم درس ورکړي.
- ۱۳- ښوونکي بايد د تدریس په وخت کې خپل زده کوونکي

ارزيابي کړي.

۱۴- ښوونکي ته لازمه ده چې د زده کوونکو په منځ کې د ښه نيت او ورور ولې فضا برابره کړي.

۱۵- ښوونکي بايد خپلو زده کوونکو ته په تدریس کې برخه ورکړي.

۱۶- ښوونکي دی د درس د مؤثره کیدو په خاطر خپل زده کوونکي وپېژني.

۱۷- ښوونکي دی د درس په پای کې زده کوونکو ته د پوښتنو کولو حق ورکړي.

۱۸- ښوونکي دې زده کوونکو ته کورنۍ وظيفه ورکړي.

۱۹- ښوونکي دې په تدریس کې له محيطي، ساده او ارزانو مواد و څخه گټه واخلي.

۲۰- ښوونکي دې په داسې ډول د زده کوونکو پوښتنو ته ځواب ووايي چې په راتلونکي کې د دوی د پوښتنو کولو استعداد کمزوری نشي.

۲۱- ښوونکي دې زده کوونکي و پوهوي چې ددی کتاب تمرينه خپلو کتابچو ته نقل او هلته دې حل کړي.

نشر وونکې اداره:

مؤسسه تحويل كننده: سويدن

و بازار مشترك اروپا (EC)

سال چاپ: ۱۳۷۸ هـ.ش

تعداد: ۴۳۲۶

طبع: Rehmat Printing Press